

MÙA THU LÁ BAY

Nguyễn Quý Đại

Mùa Thu là mùa của thi ca lãng mạn, các thi nhân thường chọn mùa Thu làm thơ soạn nhạc...có thể mùa Thu là một xúc tác cho họ trở về với đời sống thiên nhiên, thời tiết thay đổi, ở Âu Châu khí hậu mát mẻ, cây lá đổi màu từ vàng sang đỏ, tạo nên bức tranh đẹp tuyệt mỹ của thiên nhiên, nhìn dãy núi Alpen xanh đậm, chen lẫn màu vàng úa của lá rất nên thơ.

Đời sống thiên nhiên mênh mông, con người bé nhỏ trong cái bao la của vũ trụ theo định luật của tạo hóa, Thi Sĩ Tản Đà Nguyễn Khắc Hiếu (1888-1939) miên man "giấc mộng con" và thường cảm Thu với nỗi ngậm ngùi, cách biệt, héo úa của mùa Thu qua từng chiếc lá vàng rơi

*Trận gió thu phong rụng lá vàng
Lá rơi hàng xóm lá bay sang
Vàng bay mấy lá năm già nữa
Hờ hững ai xuôi thiếp phụ chàng
Trận gió thu phong rụng lá hồng,
Lá bay tường bắc lá sang đông
Hồng bay mấy lá năm hồ hết
Thơ thần kì ai vẫn đứng không*

Mỗi chiếc lá vàng bay, diễn tả mang theo ý niệm cuộc đời, cho tình yêu không trọn vẹn hay một giấc mơ không thành. Tản Đà hòa hợp từ lá vàng bay đến vàng bay mấy lá, tạo cho mùa Thu nỗi buồn xa vắng, cảnh biệt ly lá rơi lác đác, cũng là một định luật của đời người phải trải qua: "hợp rồi tan, trăng tròn lại khuyết"

*Lá thu rơi rụng đầu ghềnh
Sóng thu đưa lá bao ngành biệt ly*

Thi Sĩ Đinh Hùng (1920-1967) yêu đời, yêu người. Ngày xưa trong chương trình "Tao Đàn Sài Gòn" đã làm cho thính giả say mê, Đinh Hùng muốn cuộc đời lúc nào

cũng réo rất như tiếng lòng mình, mùa Thu mang nặng những đợi chờ với bước chân em đi và trở lại với bài hát mùa Thu

*Hôm nay có phải là thu ?
Mây năm xưa đã phiêu du trở về .
Cảm vì em bước chân đi,
Nước nghiêng mặt ngọc lưu ly phớt buồn.
Ai về xa mãi cô thôn,
Một mình trông khói hoàng hôn nhớ nhà ?
Ngày em mới bước chân ra,
Tuy rằng cách mặt, lòng ta chưa sầu.
Nắng trôi vàng chảy về đâu ?
Hôm nay mới thực bắt đầu vào thu.
Chiều xanh trắng bóng mây xưa,
Mây năm xưa đã phiêu du trở về.
Rung lòng dưới bước em đi,
Lá vàng lại gọi phân ly mất rồi!
Trời hồng, chắc má em tươi,
Nước trong, chắc miệng em cười thêm xinh.
Em đi hoài cảm một mình.
Hai lòng riêng để mối tình cô đơn.
Hôm nay tưởng mắt em buồn:
Đã trông thấp thoáng ngọn cỏn, bóng sương.
Lạnh lòng chẳng, gió tha hương ?
Em về bên ấy, ai thương em cùng ?*

Lưu Trọng Lư (1912-1991) có nhiều nét riêng biệt từ hạnh phúc đến tan vỡ, từ thực tế đến mộng mơ. Lưu Trọng Lư yêu đời nhưng cũng yếm thế chua cay ! Tiếng thở dài nỗi nghẹn ngào, niềm đau cô đọng trong bài “tiếng thu”

*Em không nghe mùa Thu
Dưới trăng mờ thổn thức ?
Em không nghe rạo rức
Hình ảnh kẻ chinh phu
Trong lòng người cô phụ ?
Em không nghe rùng thu
Lá thu kêu xào xạc
Con nai vàng ngơ ngác
Đạp lên lá vàng khô ?*

Nữ Sĩ Hồ Xuân Hương (1772-1822) đa tình lãng mạn, mùa Thu trong mối tình với Thi Hào Nguyễn Du (1765-1820). Tình yêu thật cô đơn mong đợi “bóng nhận về đâu mây ở lại để trùng như khóc nước trôi hờ”. Bóng nhận ở đây là Nguyễn Du và mây là Xuân Hương nhưng mùa Thu mây chỉ giăng tối mịt mù, con nhận kia đã vỗ cánh bay xa, nhưng mây trời âm đậm mờ mịt ! Tí tách giọt mưa trên tàu chuối đổi màu !

*Mưa Thu
Trời thảm mây giăng tối mịt mù
Mưa thu tí tách nhỏ ngoài sân
Cây khô dài ngắn rơi hàng lệ,
Tàu chuối vàng tươi tiếng chập nhanh
Ngâm dứt vàng đề mê sầu vạ dậm*

*Buồn giăng quạnh quẽ nỗi năm canh
Khuê phòng riêng khổ người nhan sắc
Một phiến sầu vương về chẳng thành
Nguyên bản chữ Hán “Thu Vũ”
Thiên cách vân âm thăm bất minh
Tiêu tiêu thu vũ lạc nhàn đình
Đoán trường khô thụ chí đầu lệ,
Thư cấp hoàng tiêu diệp thượng thanh
Ngâm đoan đê mê thiên lý mộng
Sầu khiến liêu tịch ngũ canh tinh
Thâm khuê tối khổ như hoa diện
Nhất phiến sầu dung họa bất thành*

Đêm Trăng Thu, Tế Hanh (1921?) đưa tiễn người đẹp ra đi, ý thu gợi cảm cảnh chia tay:

*Tiền em trong cảnh thu tàn
Lòng ta muôn tiếng sao đầy lặng im
Ra về trong cảnh trời đêm
Vàng trắng như ánh mắt em dõi nhìn*

Nữ Sĩ Ngân Giang (1916?) những cánh nhận thưa dần trong mây chiều bát ngát, Thi Sĩ mơ hồ xa xôi, nhìn mùa Thu tới cây bàng trơ trụi, lá bàng rơi tự bao giờ!!

*Cây bàng đã rụng lá bàng
Cổng nhà ai đấy, có nàng nhìn xa
Giàn hồng gió tạt là là
Tóc nàng vương mấy cánh hoa sang mùa
Bên trời bầy én lưa thưa
Mây chiều bát ngát...mơ hồ xa xôi...
Tiều phu gánh củi lên đồi,
Chuông chùa gần đấy giống hồi thu không !
Quán đường heo hút lạnh lùng,
Có người khép cửa thư phòng ngâm thơ.*

Nữ Sĩ Vân Đài (1908-1964) Mùa Xuân náo nức, nắng xuân tươi sáng gợi cảm nhiều rực rỡ, nhưng ngược lại nắng thu vàng vọt với gió heo mây, cánh nhận bay thưa thớt buổi chiều thu.

*Hiu hắt chiều hôm ngọn gió thu
Vùng ô gác núi bóng thêm mờ
Ngập ngừng cánh nhận bên trời thẳm
Thấp thoáng thuyền ngư bến nước xưa
Mù mịt bên cầu cây phủ khói
Trơ trơ sườn núi đá phôi mưa
Trên đường vô hạn người qua lại
Trông khách tha hương luống hững hờ*

Nữ Sĩ Tương Phố (1900-?) khóc cho thân phận đời ngang trái, tình yêu hạnh phúc, bỗng dưng chồng bệnh mất bỏ lại phía sau vợ góa con cô. Tương Phố với “giọt lệ thu” giải bày tâm sự đau thương để vơi đi phần nào nỗi nhớ thương “*Người buồn lại gặp cảnh thu, sầu riêng trăm mối bao giờ gỡ xong*”!!

*Trời thu âm đạm một màu
Gió thu hiu hắt thêm rầu lòng em*

*Trăng thu bóng ngả bên thềm
Tinh thu ai để duyên em bể bàng*

Thời tiền chiến, Xuân Diệu (1916-1985) nổi bật trong làng thơ mới, ông quan niệm "là thi sĩ, nghĩa là ru với gió. Mơ theo trăng và vớ vẩn cùng mây". Mùa Thu mang lại cho thi nhân màu sắc tuyệt vời... Đây Mùa Thu tới

*Rặng liễu đìu hiu đứng chịu tang,
Tóc buồn buông xuống lệ ngàn hàng,
Đây mùa Thu tới mùa Thu tới
với áo mơ phai dệt lá vàng
Hơn một loài hoa đã rụng cành,
Trong vườn sắc đỏ rữa màu xanh,
Đôi cánh khô gầy xương mỏng manh.
Thỉnh thoảng nàng trăng tự ngẩn ngơ
Non xa khởi sự nhạt sương mờ...
Đã nghe rét mướt luồn trong gió...
Đã vắng người sang những chuyến đò
Mây vẫn từng không, chim bay đi
Khí trời u uất hận chia ly
Ít người thiếu nữ buồn không nói,
Tựa cửa nhìn xa nghĩ ngợi gì ?*

Nhạc sĩ Trịnh công Sơn (1939-2001) để lại cho đời hơn 600 nhạc phẩm, nhạc của anh đã ăn sâu vào đời sống dân tộc. Trịnh công Sơn là nghệ sĩ có tài, đã nói lên được cảnh tận cùng bi đát trong thời chiến. Một số nhạc phản chiến, phổ biến rộng rãi trong giới sinh viên, học sinh trong phong trào tranh đấu (?) trước 1975. "gia-tài của Mẹ để lại cho con...nổi vòng tay lớn "rừng núi dang tay nối lại biển xa, ta đi vòng tay lớn mãi để nối lại sơn hà..." nhiều người hâm mộ, vì nhạc phẩm đó nói thân phận làm người trong cuộc chiến, dân miền Nam đang gánh chịu chiến tranh, quê hương bị bom đạn tàn phá...Nhưng Trịnh công Sơn quên nói đến lý do tại sao xảy ra cuộc chiến ? Ai tạo nên cảnh tượng tàn đó ? Bởi vậy anh băn khoăn hỏi lòng mình "Hạt bụi nào hóa kiếp thân tôi. Để một mai tôi về làm cát bụi"...Bây giờ anh đã trở về với cát bụi, nơi đó anh sẽ không thấy chiến tranh ? Trịnh công Sơn trong nhạc khúc "Nhìn những mùa Thu đi". Mùa Thu đi để lại chia ly, nuối tiếc.

*"Nhìn những mùa Thu đi
Em nghe sầu lên trong nắng
Và lá rụng ngoài song
Nghe tên mình vào quên lãng
Nghe tháng ngày chết trong thu vàng..."*

Cuộc chiến Việt Nam chấm dứt, có thể Trịnh công Sơn hài lòng đến cuối cuộc đời ? Nhưng Nhạc Sĩ Ngô Thụy Miên đã ra đi làm người viễn xứ cùng với hơn 3 triệu người Việt cùng hoàn cảnh tâm trạng như anh, hướng về Quê Hương trong những dịp thu về với lá vàng bay !!

*Em hỏi anh mùa Thu Sài Gòn
Nắng còn vương vương trên hàng phố vắng
Em hỏi anh mùa Thu Sài Gòn
Nước mắt bây giờ có như mưa tuôn...*

Hay

Em có nghe mùa Thu mưa giăng lá đỏ

Em có nghe nai vàng hát khúc yêu đương

Trước 1975 thời kỳ phát triển mạnh về sáng tác âm nhạc hay phổ nhạc, Nhạc sĩ Phạm Duy sáng tác nhiều nhạc phẩm giá trị, phổ nhạc bài thơ của Thi Hào Guillaume Apollinaire “Mùa Thu Chết” do Thi Sĩ Bùi Giáng dịch sang Việt ngữ

...Ta ngắt đi một cụm hoa thạch thảo

Em nhớ cho: Mùa Thu đã chết rồi

Ôi ngát hương thời gian mùi thạch thảo

Em nhớ cho rằng ta vẫn chờ em

Vẫn chờ em, vẫn chờ em, vẫn chờ

Vẫn chờ...đợi em.

Mùa Hè Đỏ Lửa cuộc chiến khốc liệt, mùa Thu đến mang theo những chiếc quan tài trong chiều gió ảm đạm, đìu hiu. Người chồng ra đi chinh chiến không ngày trở về! Nghĩa trang buồn với hàng me già rủ lá, những chiếc khăn tang trên đầu người thiếu phụ !

Nước mắt mùa Thu khóc ai trong chiều

Hàng cây trút lá nghĩa trang đìu hiu

Từng chiếc, từng chiếc lệ khô vàng héo

Buồn thương từng kiếp nằm trong mộ héo tên người đời quên

Nước mắt mùa Thu khóc than triền miên

Nước mắt mùa Thu khóc trong đêm dài

Mùa Thu chơi vơi tiếng mưa buồn rơi !

Tôi chưa đến Hà Nội vào mùa Thu, nhưng Hà Nội 36 Phố Phường có nét đẹp riêng của nó, vào mùa Hạ những hàng cây cổ thụ có nhiều bóng mát, giúp khách bộ hành thoải mái đi dạo quanh Hồ Hoàn Kiếm qua Cầu Thê Húc vào Đền Ngọc Sơn. Nhiều người có dịp đến Hà Nội vào những chiều cuối thu sương phủ mờ mờ và se lạnh, các cô gái Hà Thành mặc áo len quàng khăn tím đi xe Dream dưới những cơn mưa nhỏ hạt...Mùa Thu Hà Nội cũng là mùa cốm, cốm vốn là món quê hương quen thuộc ở vùng châu thổ sông Hồng.

Cốm thơm ngon nhất vào giữa Thu, có lẽ nhờ sữa hạt lúa hấp thụ khí hậu của mùa Thu. Hạt cốm có màu xanh thơm gói trong lá sen, buộc bằng sợi rơm vàng nhạt, Vào những ngày Thu khi nắng đã nhạt và thoáng trong gió heo may, cùng trái bưởi vàng, quả hồng mọng đỏ. Mùa Thu Hà Nội rõ nét có mùi thơm của hoa sữa “Hà Nội mùa Thu” của Trịnh công Sơn

Cây cơm nguội vàng,

Cây bàng lá đỏ

Nằm kề bên nhau, phố xưa nhà cổ

Mái ngói thâm sâu

Hà Nội mùa Thu, mùa Thu Hà Nội

Mùa hoa sữa về thơm từng ngọn gió

Mùa cốm xanh về, thơm bàn tay nhỏ

Nhà thơ Phạm Chung với nhạc phẩm “Mùa xuân ngồi bên cửa sổ” nhìn em lang thang trên Đường Cổ Ngư thơ mộng dưới những hàng liễu rủ xuống Hồ Tây, Hồ Trúc Bạch

Có phải mùa Thu đã qua

Em lang thang qua phố phường Hà Nội

Mặt hồ Gươm pha sương, em soi đời u tối

Mùa cốm hồng không đợi

Em nhớ ai mà mưa bụi bay ?

Mùa Thu quê nhà và mùa Thu hải ngoại, có khác nhau không ? Bối cảnh ở Việt Nam với những nét trữ tình, độc đáo riêng biệt. Người lữ khách lưu dung trên đất khách quê người, Nhạc Sĩ Võ Hữu Toàn phổ nhạc "Mưa Paris - Mùa Thu của tôi" giống như bài Paris có gì lạ không em ? Dòng sông Seine mà nhiều người mơ ước đến thăm, nhưng thực tế nước đục ngầu với nét buồn nào đó xa xôi, Paris trong mùa mưa thu ôi nó buồn làm sao

Paris buồn giữa trời thu
Cơn mưa ùa theo hồi hả
Tiếng đàn cùng tiếng gió
Thở dài thành những cơn mưa
Em là mùa Thu của tôi
Chẳng đợi chờ sao lại đến
Cũng đành một lần lỗi hẹn
Sông Seine buồn quá xa xôi...

Nguyên Sa một thời "Paris có gì lạ không em ?" cũng như những Thi Sĩ khác đều làm những bài thơ hay, trong đó có mối tình của Cung Trầm Tưởng những lần hẹn hò nơi quán nhỏ ở Quận 13, ngồi trong vườn Luxemburg như những cặp tình nhân khác trong gió chiều thu ? Bài thơ "Mùa Thu Paris" nhạc sĩ Phạm Duy phổ nhạc:

Mùa Thu Paris, trời buốt ra đi
Hẹn em quán nhỏ, hẹn em quán nhỏ
Rượu rưng rưng ly đổ tràn trề...
Mùa Thu âm thầm bên vườn Lục Xâm
Ngồi quen ghé đá, ngồi quen ghé đá
Không em buốt giá từ tâm
Mùa Thu nơi đâu, người em mắt nâu
Tóc vàng sợi nhỏ, tóc vàng sợi nhỏ
Chờ mong em chín đỏ trái sầu...

Nhạc Sĩ Minh Kỳ ông cảm thấy mùa Thu vương nắng ấm quê hương, cuộc đời lưu vong của chúng ta, khó có thể nghe được tiếng tiêu ai thổi trong chiều Thu với gió se lạnh..

*Có chiều thu vương nắng cuối thu
tiếng tiêu ai vọng đến thiết tha buồn
man mác niềm vương vấn tình cố hương
mối u hoài trầm tư khi chiều xuống*

Thi Sĩ Paul Verlaine, Pháp, cũng cảm nhận được mùa Thu nhẹ cảm như những thi sĩ, nhạc sĩ "An Nam" mùa Thu của ông qua "Chansons D'automne"

*Les sanglots longs
Des violons
De l'automne
Blessent mon coeur
D'une langueur monotone
Tout suffoquant
Et blême, quand
Sonne l'heure
Je me souviens
Des jours anciens*

*Et je pleure...
Et je m'en vais
Au vent mauvais
Qui m'emporte
De cà, de là
Feuille morte*

Bản dịch của anh Cao Yên Tuấn (Trần Tuấn Kiệt) ở Houston Hoa Kỳ tựa "Khúc hát mùa Thu" bản dịch này thật là lướt và thoát nghĩa, mang âm nhạc việt ngữ tuyệt vời

*Đàn gieo chi khúc phượng cầu
Nghe như nước nở, như sâu miên man.
Thu về cho lá nhuộm vàng
Lòng ta tê tái theo ngàn lá rơi !
Chìm trong điệp khúc đơn côi.
Chán chường mòn mỏi nói lời xanh xao
Chuông giở nghe điểm, nghẹn ngào,
Tiếng xưa kỷ niệm đưa vào tâm tri !
Lệ tràn trên bước ta đi,
Mặc cho gió chướng, nói chi cuộc tình !
Mang ta vào ngõ vắng tình,
Lá rơi đây đó ngập hình bóng xưa
Thu ơi nhớ mấy cho vừa*

Trong giới hạn của bài viết, tôi không thể trình bày hết ý Thu, bởi mùa Thu là mùa chia ly như lá lìa cành, là nỗi buồn của những cuộc tình dang dở. Nhưng mùa Thu cũng là kỷ niệm bắt đầu một niên học mới mà Nhà Văn Thanh Tịnh đã viết buổi sáng ấy

"Hàng năm cứ vào cuối thu, lá ngoài đường rụng nhiều và trên không có những đám mây bàng bạc,...buổi sáng hôm ấy một buổi mai đầy sương Thu và đầy gió lạnh. Mẹ tôi âu yếm nắm tay tôi dẫn đi trên con đường làng dài và hẹp..."

Mùa Thu gợi lại hình ảnh mẹ hiền ngày nào đó đưa chúng ta đến trường, giờ này chỉ còn lại trong ký ức! Mẹ đã ra đi mãi mãi trong mùa Thu vĩnh biệt.